చంద్రశేఖరశతకము

ప్రకాశకులు:
రామా అండ్ కో., ఏలూరు.

పరిష్కర్త:
మున్నంగి ... శర్మ.

కాపీరైటు] ౧౯౩౨ [వెల అ ౨ లు.

చంద్రశేఖరశతకము

పరిష్కర్త:
ముప్పంగి ... శర్మ.
[వెల అ ౨ లు.

ప్రకాశకులు:
రామా అండ్ కో., ఏలూరు.

౧౯౩౨

పట్టాభిరామా ప్రెస్, ఏలూరు.
సెప్టెంబరు 1932—కాపీలు 1000.

పీఠిక.

—:o:—

ఈ శతకము గ్రామ్యభాషయందు రచితమైనది; మూర్ఖసంభాషణపద్ధతిఁ దెల్పుట యుద్దేశ్యము. యతి—ప్రాసాదివృత్త లక్షణమునకు భంగ మొదవనీక చాలవఱకుఁ గాపాడఁబడెను. కర్త చతురుఁడు; లోకజ్ఞుఁడు; గ్రామ్యజీవనమునకును, తత్ప్రసంగాదికమునకును బాగుగ నలవడినాఁడు. తెలుఁగు సీమయందలి నానాప్రాంతములలో గ్రామ్యులు వాడు శబ్దములు పెక్కులు ఇందుఁ గలవు. ముఖ్యముగా పడమటిసీమ మాటలు ఎక్కుడు. నాకు శక్యమైనంతవఱకు వికారము చెందినవానికి ప్రకృతులం దెలిపి అర్థములును వ్రాసితిని; తెలియని వానినిఁ గొన్నిఁటిని వదలితిని. వ్యాకరణాదిలక్షణయుక్తముగ, వ్రాయుటకన్న గ్రామ్యభాషయందు ఇట్లు పద్యములు రచించుట దుస్తరము. రసజ్ఞులు, భాషాసంప్రదాయము నెఱుఁగఁగోరువారు గ్రామ్య

రీతులఁ దెలియ ముచ్చటపడువారు వేడుకకైన ఈశతకము జదువ నగును.

కర్త: ఈశతక కర్తృనామము ఎఱుకపడదు. ఇందలి శబ్దజాలమును గన్న పడమటి సీమవాఁడో నెల్లూరు మండలమువాఁడో ఐ యుండవలయును. కొన్నికడల ఉత్తరాదివాఁడుగఁ గూడఁ దలపించినాఁడు. "భాషీయదండకము" ననుకరించినదయ్యు ఇందును జాతీయమే కనఁబడుచున్నది.

ఏలూరు.
౩—౨—౩౨

పరిష్కర్త:
మున్నంగి ... శర్మ.

చంద్రశేఖరశతకము

శ్రీగురుపాదుకాద్వయము జిత్తమునందుఁ దలంచి యాత్మవి
ద్యాగమభోగ మోక్ష విభవాతిశయైకషడూర్మి మాలికా
త్యాగ వియోగ భాగ కవితావినతానన మూర్ఖహృద్భయా
భ్యాగతశూలమో యన నయంబునఁ జెప్పెదఁ జంద్రశేఖరా.

కలుషమనోవికారులకుఁ గష్టులకుఁ గుజనాళికిఁ గృత
ఘ్నులకును ధర్మశూన్యులకుఁ గుత్సితమానవకోటికిన్ మదాం
ధులకును సిగ్గువుట్ట మదిదూలఁగ నే రచియింతు నిన్ను ని
శ్చలమతిఁ జేర్చి యీశతకశాసన మిమ్ముగఁ జంద్రశేఖరా.

చాయడికాడ బాపనిపిసాసము పచ్చునిబియ్యా మేసి దీ
గ్గాయు వటాంటగూసె;-యెను నంటిన మేయము జారెనో! ఇనే
పోయినకన్ను వచ్చెనో! సమూలముగాఁ దలనొప్పి మానెనో!
ఏమెడ మేలుగాన" మని యేడ్చును మూర్ఖుఁడు చంద్రి...

౧. చాయడికాడ... వెన్ను నంటిన మేహావ్యాధి జారెనా?

"సీ దగిడీక బాపలపసిద్ధి సరే! పొగనిప్పు కంట సో
మాదుగులింటికోయి, బతిమాలితి;-మూడు నెగళ్ళు మండు త్రై;-
తే దని తిట్టె! పాపపుకలిగ్గము! ఇాతపరాక! దాట్లో దీ
రా దఁట!" యంచు ద్వేసభ్యులు దురాత్ములు మూర్ఖులు...

౨... బాపల ప్రసిద్ధి... సోమయాజుల యింటికిబోయి... మూడు అగ్నిహోత్ర
ములు (త్రేతాగ్నులు) మండుచున్నవి ... దానిలోనికి ఈయ రాదట! ...

"ఇస్తిని పారసాని కట్టు ఈయురిబాపల జందె మేసుకో
నిస్తి, కుకుండ నిస్తి, తిన నిస్తిని, బూమిలో బిచ్చ మెత్తుకో
నిస్తి, పరుండ నిస్తి, మన సిస్తి, ఇదేయ మనిత్తె మంట ప
మిస్తినో ఇస్తి" నంచుఁ బలపించును మూర్ఖుఁడు... 3

3... ఈదేహ మనిత్య మని.

"ఓరు తలోసి బామ్మచుల మోలునో! తండ్రి పరప్పతాప, నీ
పేరు ఉమాపతేనో! బప్ప పెద్దలు: పరెసతాని మొంగటా
శాపుల సుట్ల మానో! సరె బాడ తెలుస్తది!—అడ్డబొట్టు! నీ
పొరుస మెల్ల బెట్టు" మని వాగును మూర్ఖుఁడు... ౪

౪... ఎవరో తాళ్లోసి బ్రాహ్మణులంబోలనో!... పరప్రతాప......పరేశా
వధాని (ఇంటిపేరు).

“అద్దమ రేయి గొ ర్లరశినట్లు యసంగము వస్త దేందమే?
ఇద్దపురంగమో! ఇసఁగ ఈచుల సుద్దులో! పంబనాదమో!
పొద్దన బాపనాండ్ల నెలి పొ మ్మని ఊ రెలగొట్టకుంటె నా
పద్దుకు దొడ్డమోస” మని వాగును... ౫

౫...వ్యాసంగము.

“కూసుత వేమి?- కుక్క నుసిగొల్పుదునా తలకించుబాపఁడా?
మా సటవత్త రంట పలుమా రొదిరే వది నీ సబావమా?
దాసరి కోస్తి పొద్దనిత దప్పికి తోసినయట్లు; వట్టి యి
శ్వాసములేనిబాపఁ డని సణ్గును మూ... ౬

౬...మహాశతవృద్ధికంటు...పొద్దున (ఉదయమున) సే.

“కూసుట లేమి యీాదిఁబడి! కుప్పటగంతులదేమి! నామముల్
బూసుట లేమి! నెత్తి నొకబు ట్టదియేమి! శిరంగ మేమి! శీ

దాపరికొయ్యా! నిన్ను గని దద్దిరిపోతిని! మొన్నమట్టి ఈ
యేసము లేమి నీ" కని సడింతురు మూ... ౨

"పేలుత వేమి కాలకడ పెద్దబెరమ్మల మంట? కండ్లు పో
తైలె! పదేండ్లకింద నొకతయ్యోడు కీలసగడ్డ మెణ్ణి మో
సే లిటుజేస్తి; వాశరము కెక్కడిబద్దము? కూసినక్కగ
య్యాలిది;— తిట్టిపోయె" నని యాడును ... ౩

ఛా. పేలిత వేమి కాళ్ళకడ పెద్దబ్రాహ్మణులము అని!...కూసిన అక్క
(ఆమె) గయ్యాళిది.

"ఆరెమలంట!—మోపురుదురాచ్చలు, పూపిది వంట,నొష్టబల్
గో రెమసుక్క— నా గొడుక కూకొని రెప్పలు మూసి గొన్గుతా
డారికె తిత్తిలోన శెంయి దూర్సుక! అక్కడ లేవ డొట్టియూ
గోరపువాలకం" బనుచుం గూయును... ౪

౯. ఆరాధ్య లంట! మోపెడు రుద్రాక్షులు, విభూతి ఒంటన్ (దేహము నను)...వాగుబడ్డన...పట్టియఘోరపువాలకము...

"బుతుపులకట్లై, ఒంటు యెలిబూడిదె, సేవలగుండ్ల పేరు, వో లోపు, గోకకాయగుడ్డ—గని లోకులు నీమొగమీదవ్రాయ—నీ కడసెడి జంగమోడికొడకా, ఎల గెంటుదు! నంతకాని, నీ ముడు సిర గేతునా" యనుచు మోదును... ౧౦

౧౦...ఒక లొడుగు(=బొంతచొక్కా)—యు, కావిగుడ్డ, ... నీ మొగము మీద ఉమ్మివేయు, చీ కడచెడిన... వెళ్ళగెంటు దును (=వెడలత్రోయుదును) ...నీము డుసు (= ముడ్డిపూస) విరగవేయుదునా? ...

"మొనగలకట్ట సంక, శిలిముంత, కసాయపుపాత— మొన్గలా గున నవుదూత లంట! యిని గుంటను మెట్ట! తెలార లేశి నా కనులతో సూస్తి పాపపు శికండిని! బోడిపిసాని! నెట్ల ఈ నిక? మిక మంచిగా" దనుచుం దిట్టును మూ... ౧౧

౧౧...చిల్లిముంత, కషాయపు్రపాత...అవధూత లంట! వీనినిగుంట(గోతిలో)
ను బెట్టి!
"త్తా లట్టు! కూ స్త్ర వేమి అయతద్దినమెల్లుడి యాంట? మొన్నపై
టాలను బాప లిద్దరికి డ బ్బాక టి చ్పొకదండ మెట్టితే
ఏలర బాపనాడ తెగసీల్లుత వేమి? యిసారి కూస్తై నీ
కా లిరగేతు సూడు" మను కాపురుషుం డిల మూ... ౧౨

౧౨. తాళు (అగు) అట్లూ కుస్తా వేమి!

"ఈసరబొట్ల యాగెతము! ఏకసినా డలరేవులోన ఏ
మాసా! తనాలకాడ బిగమట్టైను దారొాయ మంట! ఎంటనే
మాసక తయ్యొ డోసె; తడిమాతనె నే నొకతయ్యొడో స్త్రి; నా
యిాసకబాపనాడి" కని యొంచును మూ... ౧౩

౧౩. ఈశ్వరభట్ల అఘాయత్తము! ఏకాదశినాడు ... ఏమాళయో స్నానాల
కాడ ధారపోయ మని బిగబట్టెను. కంట నేమాచక్క (అనునామె)తవ్వడు బోసె...

"యము డొౌలె వచ్చి గుర్ల టు!-తయారుగకూకొనిపంచసంసకా
రములటు! పూట్న మంటాక సళాకున గాల్చెబుజాలమీాద;యే
సము! లొాకరూక దెమ్మని పసంగము సేసెను; మల్లికూస్తె నా
మము దుడిసేతు నంటి" నను మత్తుడు మూ... ౧౪

౧౪. యమునివలె వచ్చి గురువులట తయారుగ కూర్చొని పంచసంస్కారము (చక్రాంకితము) లంట! ...ఒకసళాకున (ఇనుపకాడతో) బుజాలమీాద గాల్చె! ఏమి యతని వేషములు! ఒకరూక (సంభావన) తెమ్మని ప్రసంగముచేసె...

"పాడు పిసాసి బాపడు సుబంబలె పెండ్లికి సావుదాన మం
టా; డదె బెమ్మముడ్డి లొాకడబ్బ పిసూసుక కొంక మంట కూ
స్తా డినరానికూతలు! తదాస్తు లటం టని వాగు బాపనాం
ల్లేడక యేస మైరొా!" యని యేడ్చును మూ... ౧౫

౧౫...సావధానా అంటాడు. అదె బ్రహ్మముడిలో ఒకడబ్బు విప్పి చూచి కొంకుమ అంట కూస్తాడు వినరాని...

"పొద్దన యింతగా మయిపపుత్తురు డంట దియించి అబ్బకుర్
తద్దిన మంట! మాపొగుడుతా డదె బాపడు సైలకారిపె
దెద్దొలె బట్ట సర్సుకొని! ఏందొ మ రొక్కటి వాగుతాడు ఏ
సుద్దము బద్ద మేడ" దని సొడ్డిడు మూ... ౧౬

౧౬. పొద్దున...మహిపపుత్తుర్ద అంట దీవించి... సైలకారిపెద్ద ఎద్దువలె బట్టసురుడుకొని...

"తడవుల కింద యాత్త్రొయి తానలకాడను తిర్వ తెంకలే
సుడి పుసుకారె మంట!— ఒక సోద్దెము సెప్పుతే: సోబనాలయెం
బడి మడి నూకుతారు శెడుబాపలు దచ్చన లంట సేతులో
ఇసు ఇసు మంట సాస్త్ర" రని యేస్పును మూ... ౧౭

౧౭. (=చాలకాలము క్రిందట) యాత్రిపోయి స్నానాలకాడ తిరుపతి వెంకటేశ్వరుని పుష్కరిణి అంట– (అక్కడ జరిగిన) ఒకచోద్యము చెప్పుతాను– సోపానముల వెంబడి బడి...

"శరదగ యింటి నే పరమశాసతురాలిరతంబు; మూడుసం
చరముల మట్టి శాస్త్రులు సక్కనగా తెలసెప్పె. మెచ్చి ని
బ్బరముగ నిస్తి ఓతులము పత్తొక దోతులసాపు కంట; మే
లెరగని జల్మ మేల?" అని యెంచును మూ... ౧౮

౧౮. శ్రిద్ధగా వింటిని పరమశాశ్వతురాలి వ్రతంబు- మూడుసంవత్సరముల బట్టి... తెలియజెప్పె... ఒకతులము పత్తి ఒక ధోవతుల చాపున కని...

"పలసనిపుల్సు పప్పు నెయి పాశము పచ్చడి మేలుపిండివం
టలు తెగబెట్టె పట్ట మని నారెనబొట్లయబార్రె; ఇంత మా
యెలుపుగ సేసి ఒక్కతున కిస్తదిపో! నెల కేమతద్దినా
లలవడి వారు బాగుడలె" నందురు... ౧౯

౧౯... నారాయణభొట్లయ్యభార్య... ఇంత మహావెడలుపుగచేసి ఒక్కతునక... వారు బాగుగ నుండవలెను...

"గంటము పేర యింటను భగాతము సెప్పితె ఈదిలోకి ఓ
రం జెలి సూస్తి నేను. ఇను: శ్రేత్రి రమాంణెము బాగ సెప్పె! మా
యింటి: దురోదనుండు బవ్వుయిద్ద! మిబీసను శించి లంకలో
మం టెగిలించి వచ్చె" నను మాంద్యాఁడు మూ... ౨౦

౨౦...గంటముపేరయ్య (అనువాని) ఇంటిలో భాగవతము (పురాణము) చెప్పితే, వీధిలోకి ఎవ్వరా (ఈ చెవ్వనది) అంటవెళ్ళి చూస్తి; రామాయణము బాగా చెప్పె; మహావింటిని—దుర్యోధనుని బహుయుద్ధము. (ఆ దుర్యోధనుఁడు) విభీషణుని చించి లంకలోమంట వెలిగించె...అనికథాసారి.

"కొందరు బాపనాండ్లు బగెగొడ్లతె సెర్మముజెడ్డి సూసి తే
మందల వాండునీలు కసుమాలము సేసిరి యీాడ తాసమా
డాందరు; యింండ్ల సందె జప మాపస నంటని చెప్పుతారు యీా
గుంనుల కెక్క" రంచు పలవించును మూ... ౨౧

"పెద్దలు శెప్ప గింటి: బవుపె ద్దట! యెగ్గసోమాందులంట! బల్
గద్దరి! కోడెయాటలను కంబముకాడ మరుండ మెట్టి యా
డిద్దరు లోన ఓమ మట ఏకముగా గొడపెట్టి బాపనాం
డ్లెద్దులమోలెతించు" రని యెన్నును మూ... ౨౨

౨౨. పెద్దలు చెప్పగా వింటి బహుపెద్ద యట, యజ్ఞసోమయాజులట! బల్
గద్దరి (=బలుదిట్టమైనవాఁడు)... (శయసుపోతేండ్లను యూప) స్తంభముకాడ
పరుండబెట్టి అక్కడ ఇద్దరులోన(=లోపల)హోమ మట...

"రెడ్డి, డభోల్ డభోల్ హారిహారీయనిసూపుతమాసలౌర! మా
దొడ్డుగ ఆన్నె కూకునరు దొర్లదె! యాన్నె' యటంటనాడె మా
మెడ్డుగ! దొమ్మ రెక్కగను మించినఁగుద్దె మరేడ లేదు! నా
తెడ్డోకబాప నిద్దె" లని తిట్టును మూ... ౨౩

౨౩. దొమ్మరవానిమాటలు: రెడ్డి, డభోల్ డభోల్... చూపు తమాషాలు
ఔరా మహాదొడ్డగా అడనె కూసున్నారు దొరలు—అదె అడనె...

"సీతని యొకిపేర్బలి మిసేసముగా యిడ సూపి, రేపు క
న్నేతులసందు మూతరము నీగుగ బాగుడ దంట మొన్నపు
రోహితుడు సెప్పె లగ్గము కిరోదము వొక్కటి; బాపనాండ్లు మా
సేతులు సాస్త" రంటని వచించును మూ... ౨౮

౨౮. తా. సీతని యొక్కయు వెంకియొక్కయు పేరుబలములు (జోృతిషము) విశేషముగా ఈడ (=ఇక్కడ) చూచి, రేపుకన్యాతుల (నక్షత్రములు) సంధిలో ముహూర్తము...బాగుండ దంట మొన్న పురోహితుడు చెప్పె-లగ్నముఁకు విరోధ మొక్కటి...మహాచేతులు చూస్తారు (దక్షిణలకై).

"ఊరికి శాయిబాటు మనడు త్తరపీదిని బాగసెప్పె; శీ
కూరమ మంట! బాప డిడ కూకొని యే లిడి లెక్క సూసి గా
శారము సెప్పె; పున్నె మని సక్కగ బోరిగి లేసి పోస్తి నా
శారెడు వా" ణ్ణౌటంచు వెసఁ జాటును మూ... ౨౯

౨౯...శ్రీకూర్మమంట ఒక బాపడు ఈడ కూకొని వ్రేలిడి వ్రేలు పెట్టి...గ్రిహచాగము చెప్పె...బోగల వేసి నాచేరెడు ఒడినిండపోస్తిని...

"సెప్పితె పెగ్గె;- నేను తొలి సేసిన పున్నెము! కుండ లంటితే
తప్పు సలేంద్రలోన; శనతాగితి సత్రపుబాపనాడు నా
దొప్పెదు బోసినాడు; ఇను, దోసము లే దట! పుల్లసీల దో
శప్పను లచ్చిమే" మనుచుఁ జాటును మూ... ౨౬

౨౬..............పుల్లనీళ్ళదోసె (అట్టు)అప్పము లక్ష్మ షేమి?...

"రాతిరి శెప్పె గాడదపురాండములోని శరండ మెత్తి మా
యీతముగానె బాపడు; పెదింతది పస్తక ముంట గట్టిదో
సూతరగంటు; ముప్పిరిన సొప్పడి యేసితె మూడుబార్లపై
సేతెడు పగ్గ వరా" ననుచుఁ జెప్పను మూ... ౨౭

౨౭. తా. రాతిరి (ఒక) బాపడు మహాహితముగానే గరుడపురాణములోని చరణ (పాద) మెత్తి చెప్పె. పెద్ద ఇంతపుస్తకముంట గట్టి ఇనో సూత్రింటుతో; (ఆదారమును) ముప్పిరిగా పేనితే మూడుబార్లమీద చేతెడు పగ్గ మాను...

"గొబ్బునవచ్చి కూకొని సిగోమమటాటను, యొగ్గె మంట! నీ
కబ్బురమా పెదెంకి, ఇది యత్తముగాదు. నిరత్తకంబుగా
దబ్బున గొర్లమట్టుకొని దాం దెతి సూడక కోస్త; రొట్టెత
బ్బిబ్బులసోమయాతు" లని పేలును మూ... ౨౮

౨౮...'శివోహ' మ్మటంటను, యజ్ఞ మంట (ఇది)నీకు అబ్బురమా? పెద్ద వెంకీ
ఇది అర్థముగాదు నిరర్థకంబుగా దబ్బ (కటాల) న గొర్రెలను పట్టుకొని దానిది
ఎత్తిచూడక కోస్తారు–వట్టి తబ్బిబ్బుల సోమయాజులు...

"వాగకు!– మొన్నకూతురిఇవాగము కొస్తివి సోలెడిస్తి; నీ
రోగమొ నీ ప్రమాదమొ ఇరుద్దము! లాసనబేద మంట! ఈ
లాగున మళ్ళి వస్తివి బళాబళ! సేతడి యారలే; దిదే
మాగడ మంకుబొట్లు! పద" మందురు మూ. ౨౯

౨౯...విరుద్ధముల ఆశ్రమభేద మంట...చేయి తడియారలేదు ఇదేమి
యాగము అంకుభట్లూ పద (నడు–వెళ్ళిపో)...

"క్వాద్దిది సంకపస్తకము గోతరకండమొ! బాగతంబో! ఈ
మద్దెను పేరిశాతుర్లిలు తమాసగ కోంయిల లాలకించ మా
ముద్దుగ సెప్పె! అంతకన మొగ్గుగ బైనిడికొండ డెల్లబల్
సుద్దులు సెప్ప గింటి" నని సొక్కుతాను మూ. ౩౦

౩౦. తా. చంకలోనిపుస్తకము కొద్దిది (అది) గోత్రఖండమొ భాగవతమొ!... అంతకన్న మెండుగ బైనీడికొండడు ఎల్ల(అంతయు) సుద్దులు చెప్పగా వింటిని...

"మొన్నటి ముళ్లకట్టె, పదమూడుదినాలు తనాలు సేసి యా
తిన్నగ బాబు పేర్నొడివి, తిమ్మనబొట్లకు,— పంబకాండ్ల మొం
కన్నకు చెండి కెంకనికి,— కమ్మని సెంబెడుపాలు పప్పు నెయ్
నన్నపుబియ్య్యా,— మిస్తి" నని సాటును మూ... ౩౧

౩౧. తా. జొ పదుమూడు దినాలు స్నానాలు చేసి...తిమ్మనభొట్లకు మొన్నటిముళ్ళకి కట్టినన్ను,...బియ్యమున్న ఇస్తిని...

"నన్ను సదించె బాబు శిననాడు తమాసగ బాగతంబు రా
మాన్నెము బారతంబును తమామును; కిందియి ముందె వచ్చు; నే
నిన్ని సమండగానె బవు మెత్తము; వో రిక బాపనాండ్లు నా
కన్నను లొ" జ్జటండు) పలుగాకులు మా... ౩౨
"సాలగ పస్తుతించి బవు సంపదదాములు నెంచుతావు, ప
ద్దేలకు మెనక-తీయవుర, దేన్నో అరుస్తవు బట్ట నంట! నీ
లాలన సాలు! యేము టది? లచ్చలు నీయటివారు బూమిలో;
సీ లెగి సెల్లు పొ" మ్మని వచించునుమా... ౩౩

౩౩. తా. చాలగ ప్రస్తుతించి బహుసంపద్దాములని ఎంచుతావు. పద్యములకు వెనుక దీయవుర దేనినో (గూర్చి) అరుస్తావు-భట్టును అంటూ?

"చందము రుత్తలచ్చనము జాతులు వీరతి శక్రి మాల్లు లా
సందులు దోస మచ్చులొడసారము సూసి కయిాసు నైతి; ఇం

పొందగ తిమ్మరాజుకత పూర్ణముగా వచనంబు సేస్తి; ఇ
ట్లందరు సెప్పనేర" రని యందురు మూ... ౩౮

౩౮.............విరతి(=యతి), చక్రము పాల్లులు, ఆసంధులు, దోషము, అచ్చులు ఒడసారము (=పూర్తిగా) చూచి కవీశ్వరుఁడనైతిని.

"మూరెడు పెద్దపస్తకము ముందరగానె సదించి, వెనుక కా
కారగుణింత మోనములు గట్టిగ సెప్పలె తల్లకిందు; నీ
శారదమా ఇదేంది? ఇక సాలిచు! మొన్నటిమట్టి అచ్చురా
లూరక నేలపా" లనును నూరక మూ... ౩౯

౩౯.....కకారగుణింతము, ఒ న మః...

"ఇంటిని తిమ్మరాజుకత, ఇంటిని యార్ణకతాపసంగముల్
ఇంటిని పాండురాలిఱుబ, మింటిని నాయకురాలిశౌర్యి మె

ప్పంటికి సందివాక్కెములపాడుచెరితి్న నాకు భాగ్గ మె
న్నంటికిగల్గునో!" యను సవజ్ఞుడు మూ... 3౬

3౬......వీరుల కథా ప్రసంగముల్, ...పాండురాలి (పాండవుల భార్య; పాంచాలి) విభవము,......సంధివాక్యములంబాడుచరిత్రి విన్న నాకు భాగ్యము ఎన్నంటికి?...

"సమ్మగ సెప్పె మారుసులజల్మములు; న్నిక సెప్పు తింటవా:
బెమ్మకు సిబ్బి, యీతని కిబీసుడు, వాడికి బల్లి, వాడి కో
కుమ్మరసామి, ఈతనికి కొండొలె బీముడు, కచ్చపుండు— మా
నెమ్మిగ బుట్టె" రంచు వచింయించును మూ... 3౭

3౭—మహాఋషుల జన్మములను ఇక చెప్పుతా వింటావా? (బ్రహ్మకు (పుట్టినది) శిబి, ఈతని (శిబి)కి ఇబీసుడు (విభీషణుడు), వాడి (అవిభీషణుని) కి బలి, వాని (అబలి) కొక కుమారస్వామి, ఈతని (ఈకుమారస్వామి) కి కొండవలె భీముడు, కచ్ఛపుడు; మహా నెమ్మిగ —

"మా కిన సెప్పె నోకత: శిమండనరాయిడికాడి శెంచు నా
పీకమలాన బుట్టె నలుబిడ్డ; లో కిద్దరు ముంగ, లాది బ
మ్మాకడసారి అంతకు శిమండనరాయిడి యాడుమడ్డియా
సో కలిగింది చెప్పు?" మను సొక్కుచు మూ... ౩౮

౩౮—మాను వినం జెప్పె నోకకత శ్రీమన్నారాయణుని కడనున్నచెంచు (యొక్క) నాభికమలాన నలుబిడ్డలు (పుట్టి) (అందులో) ఒక ఇద్దరు ముంగల (ముందుభాగమునను) ఆదిబ్రహ్మ ఆ కడసారి—

"బాపడు వేశదేయ మట! ప స్తుట! దేము డెమేద్దె మాట! సీ
రే పుసుకారె, బాపడ, సరే నరమేన సమస్తబాగ్గె మే
యేపుకు సావులేక మరి యేమిటి నీమొగ ముండ దాడ! నే
శేపిన యిన్గలే" వనుచుం జెప్పును నూ... ౩౯

౩౯—వైశ్వేదేవ మట!——దేవునినైవేద్య మట!—నీముఖము ఉన్నదా ఆడ (అక్కడ)! నే సెప్పినను వినగ లేవు—

"పండినచేను నాది పడ బట్టుకపో, నెలనాడు నీవు పు
రాండము శెప్పి నాపుగద రమ్మేముగా: బగుమాన మిస్త; మా
ముండ ఉునాల నాటు పడి మొత్తుక సస్తది; నీవు మల్లి రా.
మాండము సెప్ప" లాచు నను మాదుండు మూ... ౪౦

"సోమడి శేంయి లాబ; మది సోమిత లెందుకు? కోరు జల్లి తే
బూమిలో యాడ లేను పసు మొక్కలు; పుండగ ఇంటి నిండ గ
డ్డాములు గూడ బాడే; డియి దాపను శె య్యిరి గుండ దంట!
వే మొకసోలె డిస్త నడి సె ల్లను మూ... ౪౧

౪౧......ఇంటినిండ గడ్డివాములు...ఇవి దాపను చెయ్యి విరిగిఉన్నదంటావు ఏమో ఒకసోలెను ఇస్తాను నడిచి వెస్ళ అనును...

"బాపడు మంచివోడె అని బత్తిగ నే నటు శేనికాడ నా
కాపరమేశు డిచ్చినది కంచెడు కంకులు వోణ్ణిమోస్తి; నీ
పాపలమారికొయ్య! నిను బాముడు సూసితె తన్నుతాడు; నీ
కాపుకు సిగ్గు లే" దనును కాపురుషుం డిల... ౪౨

"ఏసము లెయ్యమోకు మనయేపరియీరయశెయ్యిసూచి మా
కాసలు యెల్లమెట్టె! మన కాస యిదేటొ తెలార్నెదాక! నీ
కాసుకు ఆసలేదు; మరి కర్రిరిసేస్తను; దొడ్డికాడ పా
శేసిన ఆయు వుంటె బతికే" మను మూ... ౪3

౪3. వేషములు వెయ్యబోకు, మన వ్యాపారి వీరయ్య చెయ్యిచూచి మా కాళలు వెళ్ళ బెట్టె; మనకు ఆశ ఇ దేమిటో తెల్లవారినదాక! ......కళ్లు విరచి వేస్తాను (=కొట్టుతాను.)

"దుస్తుకు శేసి మొన్న తెగదొయ్యాగ రాముడు పన్ను ఇచ్చె;
శిస్తుకు రూక లంట బలు శీదరపెట్టిన ఇయ్యాజాలవా ?
శే స్తవు కాపరం బిగను! శేతికి బొం డొక ఏశి నిన్ను తో
"శేస్తను కొట్టులో" ననుచుఁ జెప్పును మూ... ౪౪

౪౪............చేతికి బొండ (బొండకొయ్య; అరదండము; కట్టెబేడి) ఒకటి వేసి నిన్ను కొట్టు (ఖైదు) లో తోసి వేస్తాను.

వంటకు కట్టె లిస్తి, మరి బత్తుడవా నిను బొందమెట్ట, నా
గంటికి కొయ్య సూడు మని గంగని తిప్పితి మొన్నమట్టి! నా
శంటము ఏమి శేస్తివిర? శప్పర! కా లిరగేతు సూడు ! ఈ
కుం టెగ సావతన్దు" నని కూయును మూ... ౪౫

౪౫............బత్తుడవా (వదరిబత్తుఁడవా? వదరింగివా?) నిను బొందలో బెట్టా! నాగటి (నాగలి) కి......ఇయ్యకుంటే ఇక చావతన్నుదును !

"అమ్మడివాల్లు సూస్తె సలితాపము లాంట: ఇ దేటి రోగమో!
తమ్ముడు ఊరలేడు; తమదాసరికూడు కులాన లేదు! సీ
కమ్మకులాని కిట్ల కడగండ్లు మ రుండవు! తేనె వస్తె నే
నమ్మను, అప్పు లీయ" నని యాందురు మూ... ౪౬

"బాపడు లగ్గ మంట తెగబారెడు పస్తక మిప్పి సూసి, యే
ళ్లేపి తమాస సూడు, మిదె లింగడిపేరుబలాన చల్లు మం
టాపతిపెట్టె నాకు! కొరగానికులం బిది నమ్మరాదు; ఓ
గాపెడుగింజ లైన మరి గా" వను మూ... ౪౭

౪౭.........వేళ్లు లేపి తమాష చూడుము– ఇదే లింగని పేరుబలమున (గింజలు) చల్లుము అంట ఆపద పెట్టె నాకు.

గుడగుడ రోజురోజు సనుకుంటడు బాపడు, పిచ్చిగుంట్ల నూ
కడు శెపినన్ని గోత్రలు గట్టిగ శెప్పునా! మీసమంగుగా

వడిగొని- సవ్యసాచి!- తలపట్టక శిందుపదాలు పాడునో!
గుడగుడె! వట్టిలొట్ట " యని కూయును మూ... ౪౮

౪౮. రోజుగోజూ గుడగుడె చనువుకుంటాడుగదా (ఈ) బాపడు!-పిచ్చిగుంట్ల సూకడు (పేరు) చెప్పినన్నిగోత్రములు గిట్టిగ చెప్పునా? (అపిచ్చికుంట్లనూకనివలె) మీసము హంగుగా ఎడవేసి సవ్యసాచి తలపట్టుకొని చిందు (ఆట) పదాలు పాడునా? ఈ బాపలది గుడుగుడే (గాని) వట్టిలొట్ట (వట్టిలొటారము) డొల్ల...

"సిద్దన నిన్న టేకున అస్విద్దముకొమ్మనసేరి మేకతో,
ల, ద్దొకబోలె డెల్మిడి మొగా. నొకబోలెను రుద్దరాచ్చు, ల
ట్లొద్దెయినేసి ము క్క-నిసి గొన్గె! నదేమి రకాసా! దయ్యమో!
మొద్దో! పిసాసా! గామొ! " అను మూ... ౪౯

౪౯. సిద్దన (అను జంగము) నిన్నటి వేకువను అశ్వత్థము (రావిచెట్టు) కొమ్మ మీద చేరి, మేకతోలు, అద్ద, ఒకబోలెను వెల్మిడి (బూడిద) మొగాన, ఒక బోలెను

రుద్రాక్షులు, అట్లు (=ఆకీతిగా) ఒద్దెము (=పెద్దవి) వేసి ముక్కు అణంచి గొణంగను—అ దేమి రాకాసియో, దయ్యమో...........గ్రహమో.......

"ఆరు పదేనులై నలపయూరు, పదా రొకమూడ సాల, మిం
కా రెండు మూడు పద్దు లంబు గల్పితె డబ్బయె; కర్ణమంట! నే
సేరనో! సెల్లు యే స్త నని సీల్గుత వేమిటి! శా లొండేతు! నీ
వారా ఇ దేందిలెక్క?" యని మూల్గును మూ... ౯౦

౫౦. ఆరు పదింహేనులు ఐ నలభైయారు పదహారు ఒకమూడ చాలము – ఇంకా రెండు మూడు పద్దులు ఐ కలిపితే డబ్బయినది (లెక్క).........చెవులు ఒడియ వేతునా (=నులుముదువా)?

"సెప్పుకొంరాది,—కోడలు నిసేకము సేసుత దంట! దీని బు
ద్దెప్పటి కింతె! రెండుతల సేర్పడి ముంతెడు సీలు మీాద ప
డ్డప్పటి కంట సెప్పు తిన నంటది! 'యెప్పటియేడు కప్పుడే
ఇప్పుడె కాని' మాట" దని మోచును మూ... ౯౧

౫౧..............ఎప్పటివేదక అప్పుడే (కాకట్టి) ఇప్పుడే (నిషేకము)
కానీ మంటుంది.

"పసము లేమి! సందెను తలాంటిక లేమి! ఇయొుంటిబూడిదే!
మానసలేమి! లేశి ఇటికానముకాడ కుకుండురోరి నా
దోసెమురాగు లోస్త, మరి దొడ్డయొగీసుడ వైతె ఇత్పుడే
వాసిగ ఊరి కెల్లు" మని వాగును మూ... గి౨

౫౨.........ఈయొుంటికి (దేహము:ను) బూడిద యేమి! ఆసనాలేమి! లేచి
ఇటుకఆసము..... ...మరి దొడ్డ యోగీశ్వరుడ వైతే......
"ఊరికిబూసన మ్మాట పెదోరికి లేనిగునం! చరే సదూ
కూరికె! సర్వవత్తి, యిపు డొకటి శెప్పర! పూరిదక్క; దా
పూరణ మంటి శేను నిరమూలముసే సిక నాటు యేస్తుడం
టీరముమాల్నికొయ్య" యని యెచ్చును మూ... గి౩

౫౩. పెద్దవారికి లేనిగుణము ఊరికి భూషణ మ్మట. సరే చదవకుఊరికే (ఓ) సత్పరిశ్రి—(సంబుద్ధి) ఇపు డొక్కటి చెప్పగా—పూరి (గడ్డి) వక్కదు; పూర్ణము వంటి చేను నిర్మూలముచేసి ఇక నాటు (విత్తనమునాటు) వేస్తా డంట వివరముమాలినకొయ్య...

"తిరలికడబ్బదొబ్బి బవు తెంపుగ సాలెకులాని కిందు, దొ
మ్మరలకు యాటబత్తె, మొకమానెకు బాపనబూరి, మేలుకొ
త్తరకముసేరె బోగముదారికి, వీరడియప్పపెండ్లి పె
ద్దరికముగానె సేస్తి" నను దబ్బరి మూ... ౫౪

౫౪, తిరువలిక (వేపకు—గరుడగంబము) లోని తిరుసెపు కాసు కుపత్తుకొని బహు తెంపుగా: సాలెకులానికి విందు, దొమ్మర్లకు యాట(పొటేలు) బత్తె, మొకమానెకు బాపలకు భూరి దక్షిణ......

"ఇంతగ ఒంటి దీలకు మనింటిది సేసినవైభగంబు నే
నెంతని సెప్ప! సూశికొను ఏలెబు కాశిరపోయి రంట! నే

ము౹ తెడు నీలలోన ఒకముద్దపడే సిరుగారికెల్ల సా
ల్నెంతపరామరిస్తి" నని యాడును మూ... ౫౫

౫౫. ఇంతగా ఒంటిది (ఒక్కతయే) ఈలకు (వీళ్ళకు) మన ఇంటిది(పెండ్లము) ...వైభవంబు...చూచినవారు (ముక్కుమీద) వ్రేలుపెట్టుకొని ఆశ్చర్యపోయి రట! నేను ముంతెడు నీళ్ళలోన ఒక (సంకటి) ముద్దపడవేసి ఇరుగు (ఇంటిప్రక్క) వారికెల్ల చాలినంత పరామర్శిస్తిని...

"గుడివెనకాల ఇగ్గెనము గు ట్లెనమెట్టుక తోక సాసి దో
సెడువోయ మంట వొగ్గుతడు చేతు;-లదేందది ఇంటివా? ఇనా
కుడికొడు కాయిబీసనుడికూతురు కూనల యెంగటమ్మ అ
ల్లుడు తగసూడు" మంద్రు ధరలోపల మూ... ౫౬

౫౬. గుడివెనుకల (నుండు) విగ్రహము గుర్రెక్కు వెళ్ళబెట్టుకొని, తోకచాచి దోసెడు పోయు మని ఒగ్గుతాడుచేతులు. అదేంది అదివింటివా? వినాయకుని కొడుకు, ఆ విభీషణుని కోడ లగు కూనల వెంకటమ్మ అల్లుడు.

"అంచన లేవదీసి యిను కైనటిపుట్లకు బాడి గెప్పరా
యించి శిపాయిబత్తెముల కెన్నున బం డాక కొత్తి కొట్టి నూ
కించుము, మాన్యగాండ్ల పడగొంటుము, పాదనపాండ్ల నూరిలో
కొంచునా,-నా పబుత్వ" మని గొన్గును మూ. ౫౭

" గంగడు, దొంగముత్తి పలుగాకి; పెదేగిన బామచూడ: గో
సంగి పిసాసిబిడ్డ బలుసావుసురాలు, పినాళ్ళతల్లి మా
బంగుడు తొత్తు; యింటగలపత్తతి ఇత్తరశీరదప్ప, నా
సంగతి యింటివా? " అను నసారుడు మూ... ౫౮

" పానము సమ్మ గుండె నట పాడుత ఆనుత దొమ్మరకి- న
న్నానికసేసి యెక్కి-సపు; డబ్బుర ! మేదొకసీరె, యాటు, బ
త్తేనికి మాడ ఇస్తి. నది. తీరుపసానక మాట గూస్త డీ
పీనిగ బాపనా " డనుచుం బేలును మూ... ౫౯

౫౯. ప్రాణముసమ్మగ (= సుఖముగా) ఉండె నచట పాడుచు, ఆడుచు దొమ్మర
అక్క (పేరు) నన్ను ఆనికచేసి (=ఊతముచేసికొని) (గడ) ఎక్కినప్పుడు అబ్బురము!
ఏదో ఒకచీరయు, రూకలు (గొట్టెపోతు)ను, భక్ష్యములను మాడయు...అని తీరు
ప్రశంసకము అని కూస్తాడు ఈ పీనిగ...

" మాడకు వంగ మంట పదిమాత్రల లిచ్చె; ప్రవాతపిత్త మం
టూ డొల్లు సూశి! ముత్తిక! మనాడికి తొగుడు మద్దె; మాడింఱ
ల్లూడిశి పెట్టె వైదుడు! నగొస్తది! రొండొవకాలు సూశి వో
మాడను దెమ్మటూ " డనును మందుడు మూ... ౬౦

౬౦. మాడ (= నాణెవిశేషము)కు వంగ (భస్మము) అంట పదిమాత్రలు ఇచ్చె.
ప్రవాతపిత్త మంటాడు ఒళ్లుచూచి! మృత్తిక (=మంటిబెడ్డ); మనవానికి తొగుడు
మధ్యమము (=మట్టు); వాని (ఆరోగియొక్క) ఇల్లు ఊడ్చి పెట్టెను వైద్యుడు. నవ్వు
వస్తుంది. రెండవకాలిని జూచి ఒకమాడను తెమ్మంటాడు వైద్యుడు.

" దస్తు౽ మొన్ననే బురళదాసళచేత గడించి నాట్టె మా
డిస్తిని చంగమొద్ద; తెలెడేస్తి నెయోస్తి, సమస్తబాగ్గె మే
డిస్తిని; వాండ్లకయ్యెతలె; డేకనె జాండ్లకు సోల దారవో
యిస్తి యిసారి తేర " కని యొంచును మూ... ౬౧

౬౧.........సంగము (గ్రామము పేరు) వద్ద; తెలెడు వేస్తి (=కంచమంత)... నెయ్యి
పోస్తి; ...వాండ్లకు తెలె దయ్యెను. వేకువనె జాండ్రల (కులము) వారికి ...ఈసారి
తేకు...

" సెట్టికి కోటిలాబనులు ! సీమకయిూస్రులెకాని పద్దెముల్
గట్టరు; పెండ్లికూతు రొకగట్టిది; శా లదె, అయ్య సద్దుకుం
టట్టె మబాగ వుంట దిక యాల సునామడి ? పెండ్లినాటికో
గొట్టము చేతి కిస్త " నని కూయును మూ... ౬౨

(3)

ఉ౨.........సీమకవీశ్వరులే కాని పద్యములు కట్ట(జాల)రు. కాలువ అదే అయ్యే సరుకు (=సవరించు) కుంటే అట్టె మహాశాగ ఉంటుంది. ఇక యేటికి కునామణి (=వినిపించుట)!

"కుక్కలదొడ్డి కాపురము, కోతులదాపర మూ, రుగాది నా
డక్కిరతమ్మ శేస్తి గురు డయ్యని, పున్నెము దారవోసె; నే
డెక్కడ తెత్తు; దయ్యమలె నేటికి వస్తి" వటంచు లేశి దా
కుక్కను మీదికట్టె నుసుగొల్పును మూ... ఉ3

ఉ3.........ఊరు ఉగాదినాడును అక్కితమ్మను గురులయ్యను (పూజ) చేస్తిని....

"ఇంటికి లేనివాజ మనయూరదు పెత్తన మేడ్చి గామమూ
మంటను గల్పె! రాశి కొకమూనెడు, ఇంటికి డబ్బు గూర్చి యే
యింటికి పంచిపట్టె! కులయీనుడు! మాటల నేర! డింక యే
మంటవు యిల్లు గుల్లపడె" నందురు మూ... ఉ౪

౬౪. ఇంటికిలేని అలవాటు......గాౖచమునా మంటగలిపె. మొత్తముగా ఒక మాసెడు (గింజలు)న్ను. ఇంటింటికి డబ్బు చొప్పున ఖర్చి వేయింటి (వెయ్యమంది)కి... కులహీనుడు !...

"వట్టపదేండ్లనుండి బవ్రుపద్దెము లల్లితి; వీనుతావు; యే
మెట్టను లేదు నీవు బగుమేలుగ యేసము లేసినావు? బా
గ్గటుక మోస్కపో పిడికె డారికె లిస్త! గరించు మాట, ఇ
ట్టట్టు ఇసార మొ" ద్దనుచు నందురు మూ... ౬౫

౬౫.........బహుపద్యము లల్లితిని వింటావా ? ఎక్కడనూ లేద-నీవు బహుమేలు గా వేషము లేసినావు. బాగుగా కట్టుకొని మోసుకొనిపో-పిడికెడు ఆరిక (ఆరిక-ధాన్య ము) లిస్తాను. గ్రహించుమాట. ఇట్లట్లు విచారము వద్దు .....

"ఆరడివోద్దు! మీరు గురులయ్యలు! యీతము సెప్పుతా: పెద
మ్మారికి కోకపెట్టి భగమానము సేస్తి, తిరెంగలమ్మ కో

మూరెడు రైక కంటె తనముంగల శింపితి: నేడు ఇంటనే
నేరనికూతలా?" యనుచు నిక్కును మూ... ౬౬

౬౬. ....వినీతము చెప్పుతాను. పెద్దఅమ్మవారికి (గురువులయ్య భార్యకు) చీర పెట్టి బహుమానము చేస్తిని. తిరువెంగళమ్మకు రైకకు (కావలెను) అంటె తనముంగల మూరెడు (కొలిచి) చింపితిని. నేడు వింటూనే నేరని (తెలియని) కూతలా?...

"ఇంటిగదే పిసాసి మనయేపరి తిమ్మన సూశి ముట్టరా
దం టొకమాట సెప్పె; మడిదోతులు గప్పుత, రేవుకాడ మా
పొంటికి బోసుకొంట; బహుపున్నెము! ఏకశి దొడ్డ దంట! యె
ప్పంటికి దేపకార" మని పల్కును మూ... ౬౭

౬౭. వింటివిగదే పిశాచి! మనవ్యాపారి తిమ్మన్న చూచి ముట్టరాదని, మడిధావతులు గప్పుకొనుచు, రేవుకాడ మాపు ఒంటికి బోసికొనుచు ఒకమాట చెప్పె: బహుపుణ్య మంట! ఏకాదశి దొడ్డ దంట! ఎప్పటికి ఇదేప్రకారము...

"మొన్న పురిట్లో బోయిన పబుద్దుడు మాగుణవంతు! డాకలం
టెన్నడు యేడ్వ; డింత దపి కెన్నడు దెమ్మన; డొర్ల నెవ్వరిం
కన్నెత్తి సూడ! డింతకును గా బది కుండిన వాడు పెత్తనా
లెన్నెనొ సేసు" నంచు వచింయించును మూ... ౬౮

ఉ.రా. మొన్న పురిటిలో బోయిన ప్రబుద్ధుడు మహాగుణవంతుఁడు; ఆకలి అని ఎన్నడు ఏడ్వఁడు; ఇంత దప్పికి ఎన్నడు తె మ్మనఁడు; ఒరుల నెవ్వఁని గన్నెత్తి చూడఁడు. ఇంతకునుగా బ్రదికి యుండినచో ఎన్నెన్ని పెత్తనాలో చేయును...

"బాగుగ పారిజాతములో పాతలవోమముపట్టు ఇప్పి మొ
న్నాగుడికాడ బైనిడు: 'ఇనాక్కుడు తాటకి ముక్కు--శౌలు మా
యేగిర మంటగోసె' నని యుగ్రముగా తెలసెప్పె! దబ్బరా?--
నాగురుడాన!" అందురు చెనంటులు మూ... ౬౯

౧౯. బాగుగా పారిజాత (గ్రంథ) ములోని పాతాళహోమపుపట్టు అగుడికాడ, వైణీడు మొన్న వివరముగా తెలియఁజెప్పె. అందులో కథాస్వారస్య మే మనఁగా: వినాయకుఁడు తాటకి ముక్కు చెవులు అంటగోసె నని. దబ్బరా ? (=అబద్ధమా?) నాగురునియాన (=ఒట్టు)

"రాత్రిరి సూ స్తి యేసములు రమ్మ్యముగా గురులాన! మొన్న బా
గోతులసత్తెబామ ఇనగూడనితాపము లెల్ల సేసె! మా
పాతకురాలు! రాద వలపచ్చము, రుక్కిని సుద్ది కిష్ట, మీా
తెరుగానరా"దని నుతించును మూ... ౨౦

౨౦.........మహాపాటకురాలు. రాధవలపక్షము, రుక్మిణి సుద్దిక(మాటకు) ఇష్టము, ఈ తెరగు గానరాదు............

"ఇరింయిగ సూ స్తి తీరతము లెన్నొనో! యీావనగొండగంగజా
తరసరిరావు; పాబలును తప్పెటలుల్ కొముగాండ్ల సిండ్ల సం

బర! మదిగాక ఇంకొక పెభావము: రంకులరాట మెక్కి. నే
తిరిగిన సాటిరా"దని నుతించును మూ... ౭౧

౭౧. విరివిగ చూస్తిని తీర్థము లెన్ని ఎన్నో......................
అదిగాక ఇం కొక ప్రభావము (ఏమనగా)............

"కలిగిరితీర్థమోయి ఒకకానిక యాపెరుమాళ్లకోయిలో
పల బడయేస్తి పట్టు మని పల్లెములో; తొలిశాకు దీసి శే
తులో బడయేశి పా మ్మనుచు దొబ్బె నొ రే గుడినంబి యంట! యే
కులమొ! ఇ దేల యిస్తి" నని గొణ్గును మూ... ౭౨

౭౨............కోవెలలోపల.........

"సేరున వాడవల్లి నరిశిమ్ముశితీరతమోయి బోగమ
మోసారులయాట సూస్తి; దనిము గల దేము డ దెంత! ఇద్దెలో

తీరుపయోస గంటి; ఒకత్తి గుగిం తివ కూడె పానికా
లూరక మొక్కుబ ద్దిగు సహా!" యను మా... ౨౩

౨౩..............విద్యలో ఒక తీవ్రప్రయాస గంటి (అదే దనంగా): ఒక త్తి
గుర్కు ఇంత విడువక ఊదె—వానికాళ్లు ఊరక......

"కంచికి బోత దం టలశికండిది! కంచెడు తీసు కొణ్ణె కొ
ట్టించుక సేస్త దంట పడెడేసి పలాములు! బూదెవోమ్మ మం
టాంచనలేక శెప్పితి; ఇవేకము లే దటె! అమ్మవార్ని శే
యించుక వస్త దంట!" అని యెన్నను మా... ౨౪

౨౪. ఆశఖండిది (తిట్టు) కంచికి పోతుం దట! కుంచెడు (బియ్యము) తీసుకొని అడకొ కొట్టించుక (=దంపించుకొని) పడెడేసి (=1½ సేరుకొల) వ్యర్థము చేస్తుం దట! బూడిదలో హోమమని వంచనలేక; చెప్పితిని వివేకము లేదా? అమ్మవారిని సేవించుకొని వస్తా నంటుంది.

"కాసికి బోయి కమ్మనగ కాయిడి తెచ్చినవోరిపాపముల్
పాసట! మొన్న యీమదెను పరెసతానుల యెంట బోతి నా
కాసికి; రంగనాకుల పకారముకాడ అ దెంత మూక! లా
దాసరిబాపనాం!"డ్లని యదల్చును మూ ... ౭౫

౭౫.........పాయునటు! మొన్న ఈమధ్యను పరేశావధానులవెంట ఆకాశికి బోతిని; (అక్కడ) రంగనాయకుల ప్రాకారముకాడ ఆదెంత ఆదాసరిబాపనవాండ్ల మూకలు (=గుంపులు)!

"నంబి రమాంజు లెంట శిననాడు తమాసగ బోయి సూస్తి, ఆ
కంబముకాడ యొంటికలు కండలు మాడెయి; నాటిసుద్ది మా
సంబర మాడిజాతర! గొసంగులు సేసువు లాలకించ నా
కుంబముకాడ పాడి"రని కూయును మూ... ౭౬

"కూడలి సంబరాన మనకోడలు కోయిలో మూకు డేసి ఒ
క్కా డెగిలించి దేవుని పకారములో అనుమూతవాగనా

కాడ సుగాన పండితె జగారములోపల బంగబెట్టి రం
డేడ శిగండిమూకో" అని యోచును మూ... ౭౭

౭౭. కూడలి (=జనముకూడియుండు చోటు)......కోవెలలో మూరుడు (=మూతగా నుపయోగించు మట్టిశట్టు) వేసి ఒకతాకు వెలికించి (దీపముపెట్టి), దేవుని పాత్రికార ములోపల భంగపెట్టి రట! ఎక్కడి శిఖండిమూకయో!...

"కంటకురాల, యేంది ఇది! కామచిదీచ్చతురాలు ఒణ్డె పిం
డాంటెలు—పప్పు లోన, పయిడొల్ల—ఇ దెక్కడి ఇత్తుకట్టో! ఆ
కెంటికి పాకనానెమొ! ఇరిత్తిమొ మారుసి! తీపిశెట్టుపే
రేం టని తెల్సుకో"యనును ఎడ్డెడు మూ... ౭౮

౭౮......కామాక్షి దీక్షితురాలు ఒండిన పింటివంటలు: పప్పు లోనను, పయిన డొల్ల యు—ఇదెక్కడి విత్తనపుకట్టో!......విరిస్తిమా మహారుచి! (ఆ) తియ్య చెట్టు పేరు ఏమి టని తెలుసుకో—అని భార్యకు చెప్పుచున్నాడు......

"ఇసుసుక తింట తియ్యనగ; ఏమిరుళ్లో అది బోగమోళ్ల కే
యెరికె! తిరంగలమ్మ తొలియేకశి కా తిరకోనముంద మా
ఇరియిగ బోసె, దానిశమ యెంతనిసెప్ప! ఒడించె-రంగ! ఆ
కిరెముద లెంచ నాతరముగా" దను మా... ౭౯

౭౯............తొలిఏకాదశికి శ్రీతికోణమందు మహావిరివిగ బోసినది. దానిశ్రమ ఎంతని చెప్ప శక్యము! ఒడ్డించె కరియముదులు (కూరలు-వైష్ణవపరిభాష) ఎంచుటకు...

"గాల్లకు మంద చచ్చిపుడు గజ్జులు వాలుగు మచ్చు కింతపూ
రెల్లదు; నేడు పితృప్రయోజన మంటవు, కాశిబొట్లు, మా
మల్లని కీరి కట్టె నడు మడ్డది తెల్లనిసిల్లులేక; రే
పే ల్లిటు రాని సత్త"డని ప్రేలును మా... ౮౦

౮౦. గాలు (=పశువులకు వచ్చుగాలిజబ్బు)లకు మంద చచ్చి...మచ్చునకు ఇంత పూరి (గడ్డి) కల్పదు; కాశీభట్లూ, నేడు పితృప్రయోజన మంటావు. మామల్లడు

అను వానికిన్ని. వీర అనుదానికిన్నీ అట్టైనదుము పడినగి—తెల్లనినీళ్ళు (మజ్జిగనీళ్ళు) లేక;......

"రోసినత్తొత్త, యేం దిది! పురోయితు లెట్టినకూర గబ్బు! ఆ మిాసరపోత్రో, రొయ్యో, కొఅమిానో, సారో, వుపుశాపా, చొచ్చెమల్ గో. సుడిపకొ్క, వాలగొ, సెగో—ఇది తెస్తిపి!—బాపనారి అ ప్పాసులు నేతితియ్యా"నని పల్కును మూ... ౮౧

౮౧............పురోహితుం పెట్టిన...గబ్బు (=సువాసన) ఆమిాసరపోతో... సెగో (చేపలపేర్లు) బాపనవారి అప్పచ్చులు నేతిని తియ్యన...

"వా రవి లిప్పన గము—! పుప్పరసం ఘుమొ! ఇస్తరాకు లీ బారను యెన్ని యేస్తవు నిబన్దిగ సెప్పు? తలోకి లెంట ఓ పారి తయాను శేస్తె ఒకపాలప్పు; యాట పనాళ్ళ కిత్తు; మిా కోరినయట్ల ఇస్తే" నని కూయును మూ... ౮౨

ర ౨. ఎవ రది ?— విప్రిసంఘములా ఉప్పసంఘమా ? ...నిబద్ది× (=నిజముగా) తల
వాకిలివెంట ఒకపారి (ఒక పర్యాయము)...యేట(=ప్రతిసంవత్సరమున్నా

"వాశిగ పెండ్లిబాతి బవ్వుబత్తిగ సాదరి బెట్టె సొప్పు క
ట్టేశి కుకుండబెట్టి; అదె నిక్వారివంటక మెట్టి పైన ప
ప్పో శొకయేలు ముంచి పడబోసితి నై; చరిగా నె వొక్క-డక్ ర 3
శేశితి వంక రుట్టె!" నని చెప్పాను మూ...

ర 3.........చావరి...చొప్పకట్టవేసి కూకుండబెట్టి నివ్వారి (ధాన్యము) వంటకము
పెట్టి పైన పప్పుపోసి ఒకవే)ం ముంచి పడబోసితి నెయ్యి......వంకరపుట్టె...

"పరుగున వచ్చి సూడు ఇది పాడుపిసాసి! అమాసపూట ఇ
స్తరి లొాకవోర సిచి సిరిసిం దిదిగో దిని బొందబెట్ట! ప
మెరగవు ఆనపచ్చుడిని మొకటదోసులబాగ్రె మెట్టెం;-ఆ
సరి సయిగానె వ్వూట" దని సాటును మూ... ర ౪

రర........విస్తరిలో ఒకయోర చించి......ఇదిగో దీనిని బొంద(లో) బెట్టు! ఏమీఎలుగవు. ఆనపపచ్చడిని వెంకటజోస్యుల భార్య పెట్టె. అఁ సరియే చవిగానే ఉంటాది....

"అనువుగ ఇంట సీమ శిటు కంటనె బంటక మోసి బూరెలే

వన మనసార బెట్టుగద! పాప మ దొక్కటి పాడుబుద్ధి! బా

పనిది శినాడిపెండ్లి కొకపైకము దీసుక చాల దంట మా

గొనిగ సిగండిబండ!" అని కూయును మూ... రగి

రగ.........బాపనిది (బ్రాహ్మణిది) చిన్నవాని పెండ్లికి...........

......మహాగొణిగ..........

"తలదిపకార మోసుకొాయి తాసను ఎక్కడి యంగలేసుకో

తెలను! సెనార మంట! నెయిబిర్లక లంట! ఉపాస నుంట! అ

య్యాలకు తలాకు లంట! ఇది యాంధముగా దని సెప్పి; తిందు మా
కులమునగాని శాత"లని కూయును మూ... ౮౬

౮౬. తలదిగిబార మోసుకపోయి తాగుతాడు. ఎ...శనివార మంట! సెజ్జ (తోం
బెట్టిః) తిరువళిక (దీపము) లంట! ...తలిమాకు (విస్తరాకు) లంట! ......సెప్పితి;
వినదు మాకులమునంగాని చేతలు......

"ఎలిపెరుమాళ్ళసంబర మ దెన్నడు సూడలె! ఏమి ఉుంత! మా
గలగిరిబోగవోల్లు, పంయి కమ్మగ బూరగు లూదేవోల్లు గుం
పులాం తెగగాల్చేవోల్లు, మరి కొబ్బెర-బెల్లము లమ్మే వోల్లు మా
తెలిసినవోల్లకే తెలుసు దేము" డటంగారు ౮౭

"జోసుడు మొన్న గేబలము సూటిగ సెప్పె; మనింటి దాన్ని మా
సూసె; బ్రాహ్మైనమూాత్ర మట! సోతెట నచ్చుతరం! మరందుల్లో

మేసములో ఇరి ద్దట। వ్రుమేసరబో ట్లదివాంగడం సరే
మాసదినా" రటాందురు ప్రమత్తులు మా... ౮౦

౮౮......గ్రహబలము.......మనఇంటిదాని (భార్య) ది మహాచూచెను. బలమైన ముహూర్తమట! చాతి యట నక్షత్రము! మరి అంక లో ప్రేమములో వృద్ధియట! .... మహాచదివినవారు....

"సాముదరోగ మంట!—మనస్త్తి వెగాదిగ సూశి శేతులో
తామరపద్ద ముండ దట! దానికి కిందియి మీాది యన్నియే
మే మని లెక్క-సూసి పిల లింద రటాం టని సూపి దాందినా
కే మరిబాగ సెప్పె"నని మెన్నను మూ... ౮౯.

౮౯. సాముద్రికయోగ మంట!— మనస్త్తి (అనునామె)ది (చేయి) చూచి....తామర పద్మ మున్నదట! దాని (ఆతామర పద్మముయొక్క) క్రిందివి మీాదివి అన్నియు ఏమి ఏమి అని లెక్కచూచి పిల్లలు ఇందరు అని చాంగి (దానినిగూర్చి)........

"గురియట పేడశారమట! కొయ్యలో తైదెడుతిర్లకంట! ఇ
ద్దరు తిరుసున్న మెట్టుకొని దాదిని బెట్టి ర టాక్కజాము కం
టరమితి పూలు వాణ్ణి కలటంటనె మేలుక సెప్పె బాగ్యె! మా ౧౦
గురి ఉబిది దప్పు" దంట తెగగూయును మూ...

౧౦. తప్పక జరుగునట! పాన్నిణాచారమట! కో వెలలో తైదెడు (=ప్రమిదెడు) తిరువలిక (దీపము) అట, ఇద్దరును తిరుచూర్ణము పెట్టుకొని........కల అట అంటనే మేల్కొని చెప్పె భాగ్యము.

తొల్లిసమాదరా లగిశితుంపు తమా మెగబీల్చె నంట! మా
తెల్లము గింటి బాపు శెపితే; కీటు కొక్కటే: నారసీము
పల్లున మోాసె బూమిని నిబద్దిగ సెప్పురు; బైనిడా, అదే
సల్లని వాకు శెప్పు" మను సారెకు మూ... ౧౧

౯౧. పూర్వము సముద్రాలు అగస్త్యుడు....మహాతెల్లముగా (=స్పష్టముగా) వింటిని
బాబుచెప్పితే........నారసింహుడు ఒక పల్లుమీద........

"స ద్దటు కాశికాయిడికి సన్నపుదూదెకు నారగట్టె మా
ప్పొద్దున యీ నెవాద్దె మని మూల్గుత గొన్గు నదే ముమాదమో!
గిద్దెడు గింజలియ్య తల గింగురు మంటది! వాగ కూర కీ
కొద్దిని బోడ"టందు రలకూళలు మా... ౯౨

౯౨. సద్దియట్టు (చద్దివలె) కాశీకావడికి........మాపుపొద్దున వీణావాద్య మని........
అదేమి ఉన్మాదమో........

"సంగితకాడ, పాడ కిక సాలిచు! నీ వది పాడినందుకుర్
ఇంగిత మెంచి నేను మరి యిన్నదుకుర్ సరిపోయె; ఇంటివా?
హంగున నే త లూశినటి యప్పుకు తంబుర యీడ మెట్టిపో
బంగుడుబాపనాడ"యని వాగును మా... ౯౩

"ఊరినడిదిబా యొడున ఊపిది బూ, సానమాల లేసి, ఇ
ద్దేరితి యంట కూకొని వినేసుకు నీ లెగజల్లి గొన్ని యే
లూరికె తిప్పి, శేసరిసి ఊరికి గాతలు పన్ని; ఈని బై
శారగ గొట్ట" మందురు జడాత్ములు మూ... ౯౮

౯౮ ఊరినడివీధిబావియొడ్డున విభూతి బూసి వనమాలలేసి........ఇనేకుడు నీళ్ళు ఎగజల్లి గొణగి వేళ్ళు ఊరక త్రిప్పి చేయి చరచి ఊరికి అరిష్టములు తెచ్చె వీని భవిష్యమార........

"ఎగమడతారు సీరలకు యీాదిమ దూరికె యేమి నాన్నెమో!
తొంగరలెు ఇప్పి సూసుకొని దొబ్బిరి ముచ్చవలాలు మూాడు; మా
పొగరెశినాది యీారలకు! బూసన మం టది యేమి శాత్రమో!
తగలెయ దానిదీసి" యని తక్కును మూ... ౯౯

౯౫. వీధినిబడి ఊరకే చీరలకు ఎగబడతారు ఏమినాజెమో! తొగరు (దారపు) అని) అని విప్పి చూచుకొని....మూడు ముచ్చవలాలు (మూడుచవలాలు—చవలము= వరహాలో ౧ వ (భాగము)........

"పార్వతితోడఁ గూడి బలుపట్టపురాజులు సన్నుతింపఁగా
శార్వరినాడు లేచి సుమ శోభనపుష్పవనంబులోన నా
సార్వవిభుండు శంభుఁడు సుసాయకహస్తుఁడు నన్ను గాంచు మీ
పర్వమునందు విష్ణుయుత పార్వతిదేహుఁడ, చంద్రశేఖరా.

శ్రీ మున్నంగి శర్మగారి పరిష్కృతములు.

భాషీయదండకము.

తెలుగు, హిందూస్థానీ, కన్నడము మున్నగు జాతీయములతో పారిభాషికములతో హాస్యము ప్రధానముగ వ్రాయబడిన ప్రాచీనగ్రంథము. కర్నూలుమండల వాసియగు బ్ర॥శ్రీ గండ్లూరు నరసింహశాస్త్రి విరచితము. గ్రంథప్రాశస్త్యము చదివి గ్రహింపుడు. టిప్పణసహితము. వెల 0—2—0.

ఉద్భ్రాంతస్వప్నము.

శ్రీ రవీంద్రనాథ ఠాగూరుగారి Shattered Dream నకు తెనుగు. అనిర్వాచ్యమగు ప్రేమను బ్రకటించు చక్కని కథ. చదివినకొలది చవులూరును. కర్త అనుమతినిబొంది అనువదించి ప్రకటించితిమి. వెంటనే ఆర్డరులు బుక్కుచేసికొనువారికి పోస్టేజి తగ్గును. వెల 0—2—0.

దొరుకువారు:—రామా అండ్ కో., ఏలూరు.

"గురియట పేడశారమట! కొయ్యలో త్రైదెడుతిర్లకంట! ఇ
ద్దరు తిరుసున్న మెట్టుకొని దానిని బెట్టి ర టొక్కజాము కం
టరమితి పూలు వొణ్ణి కలటంటనె మేలుక సెప్పె బాగ్యా! మా
గురి యిది దప్పదంట తెగగూయును మూ... ౯౦

౯౦. తప్పక జరుగునట! ప్రాణాచారమట! కోవెలలో త్రైదెడు (=ప్రమిదెడు) తిరువళిక
(దీపము) అట, ఇద్దరును తిరుచూర్ణము పెట్టుకొని.......కల అటి అంటనే మేల్కొని
చెప్పె భాగ్యము.

తొల్లిసమాందరా లగిశితుంను తమా మొగబీల్చె నంట! మా
తెల్లము గింటి బాపుశెపితే;కిటు కొక్కటిః నారిసీము ...
పల్లున మోసె బూమిని నిబద్దిగ సెప్పాను; బైనిడా, అదే
సల్లని వాకు శెప్పు"మను సారెకు మూ... ౯౧

౯౧. పూర్వము సముద్రాలు అగస్త్యుడు....మహాతెల్లముగా (=స్పష్టముగా) వింటిని బాబుచెప్పితే........నారసింహుడు ఒక పల్లుమీద........

"స ద్దటు కాశికాయిడికి సన్నపుదూడెకు నారగట్టి మా
పొద్దున యీనెవాద్దె మని మూల్గుత గొన్గు సదే ముమాదమో!
గిద్దెడు గింజలియ్య తల గింగురు మంటది! వాగ కూర కీ
కొద్దిని బోడ"టందు రలతూళ్ళలు మూ... ౯౨

౯౨. సద్దియట్టు (చద్దివలె) కాశీకావడికి........మాపుప్రొద్దున వీణావాద్య మని........ అదేమి ఉన్మాదమో........

"సంగితకాడ, పాడ కిక సాలిచు! నీ వది పాడినందుకున్
ఇంగిత మెంచి నేను మరి యున్నదుకున్ సరిపోయె; ఇంటివా?
హంగున నే త లూశినటి యప్పుకు తంబుర యీడ మెట్టిపో
బంగుడుబాపనాడ"యని వాగును మూ... ౯౩

"ఊరినడీదిబా యొడున ఊపిది బూ, సొనమాల లేసి, ఇ
ద్దేరితి యంట కూకొాని విసేసుకు నీ లెగజల్లి గొాన్గి యే
లూరికె తిప్పి, శేసరిసి ఊరికి గాతలు పన్నె; ఈని బై
శారగ గొాట్ట" మాందురు జడాత్మ్మలు మూ... ౯౮

౯౮ ఊరినడివీధి బావియొద్దున విభూతి బూసి వనమాలలేసి........ఇ నేకుకు నీళ్ళు ఎగజల్లి గొాణగి వేళ్ళు ఊరక త్రిప్పి చేయి చరచి ఊరికి అరిష్టములు తెచ్చె వీని భవిష్యమార........

"ఎగమడతారు సీరలకు యీాదిమ డూరికె యేమి నాన్నెమో!
తొాగరకు ఇప్పి సూసుకొాని దొాబ్బిరి ముచ్చవలాలు మూాడు; మా
పొాగరెశినాది యీారలకు! బూసన మం టది యేమి శాత్రమో!
తగలెయ దానిదీసి" యని తకుకూను మూ... ౯౯

౯౫. వీధినిబడి ఊరకే చీరలకు ఎగబడతారు ఏమినాణెమో! తొగరు (దారపుచీర అని) అని విప్పి చూచుకొని....మూడు ముచ్చవలాలు (మూడుచవలాలు—చవలము=వరహాలో ర వ (భాగము)........

"పార్వతితోడఁ గూడి బలుపట్టపురాజులు సన్నుతింపఁగా
శార్వరినాడు లేచి సుమ శోభనపుష్పవనంబులోన నా
సార్వవిభుండు శంభుఁడు సుసాయకహస్తుఁడు నన్ను గాంచు మీ
పర్వమునందు విష్ణుయుత పార్వతిదేహుఁడ, చంద్రశేఖరా.